

Az új feltárások során három új temetkezést, közöttük egy pénzzel keltezhető, lószerszámot, szablyát és baltát tartalmazó sírt találtunk, mely – jóllehet az egészben eltemetett ló valószínűleg tévedés –, de esetleg megerősítheti a pogány rítus továbbélését a 11. században.

A feltárt szelvényekben megfigyelhetőek voltak Móra Ferenc ásatásának kutatóárkai is. A Móra kutatóárkok igen sűrűn és főként a kurgántól Ny-ra fekvő domboldalon kerültek elő. Móra általában ÉNy-DK tájolású árkokkal dolgozott, melyeket minden esetben teljesen igyekeztünk feltárni. A kutatóárkokban a megbolygatott sírok antropológiai anyaga feküdt, valamint számos olyan tárgy, melyet egykor a sírban a csontok között hagytak másodlagos helyzetben.

Az ásatáson megfigyelt rétegtani viszonyok azt igazolták, hogy a kurgán egy természetes kiemelkedésen áll, így az egész domb nem része az őskori régészeti jelenségnek.

Konzulensek: Marton Tibor (MTA RI), Szalontai Csaba (MFM), Mende Balázs Gusztáv antropológus (MTA RI).

LANGÓ PÉTER – TÜRK ATTILA

224. Kiszombor, Kiszombor-E lelőhely

(Csongrád megye) R, A, Ge, H

2003. március 27. és május 20. között a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Móra Ferenc Múzeum hitelesítő feltárást folytatott a területen, a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Kutatóintézete által vezetett NKFP pályázat – a *Történeti genetika a magyar ethnogenezis kutatásában* – keretében.

A lelőhely Kiszombortól DNy-i irányban, 2 km távolságra, az óbébai úttól 300 m-re ÉNy-ra található. Móra Ferenc 1930. szeptember 5–19. között a területen összesen 49 sírt tárt fel kutatóárkokkal (Kis János tanyája körül).

Az ásatás során 4700 m² felületet tártunk fel. A Ny-i oldal kivételével, ahol még néhány avar sír jelentkezett, valamennyi irányban megtaláltuk a lelőhely szélét, a D-i oldalon pedig egy kettős osztatú árkot, mely valószínűleg a *honfoglalás kori* temetőt határolta. A feltárás során 121 objektumot bontottunk ki. A kibontott objektumok jelentős része a korábban már feltárt avar és honfoglalás kori temetőhöz tartozott. A feltárás során három más időszakra datálható temetkezés is előkerült.

Előkerült egy újabb zsugorított rítussal eltemetett őskori váz (20. objektum), mely a Móra által megtalált zsugorított temetkezéssel képezhet egy időhorizontot is, és feltételezhetően a *rézkorra* keltezhető. A 6. és 7. objektum a bennük feltárt leletanyag alapján valószínűleg kora *népvándorlás kori* és összekapcsolható a Móra által germánként meghatározott sírral. A Kiszombor-E temető esetében a 10. századi sírok közül 3 teljesen in situ volt, vagyis ezeket Móra nem találta meg (33., 98., 104. objektum). A három bolygatatlan sír közül kettőben volt

részleges lovas, lószerszámot tartalmazó temetkezés (33., 104. objektum), míg egy esetben a juvenis váz szuperpozícióban volt egy avar kori fülkesír rablóaknájával (98. objektum, amely alatt feküdt a 118. objektum). A további honfoglalás kori sírokat Móra a párhuzamosan futó kutatóárkokkal megtalálta és feltárta (31., 32/a., 34., 68., 105., 109., 121. objektum).

A hitelesítő feltárás nyomán előkerült régi és új sírok megerősítették a Móra Ferenc által készített temetőterképen látható elrendezést, mely szerint a két temető területe fedi egymást. A *honfoglalás kori* temető teljes egészében beleesik az avar sírok közé, amint ezt jól mutatja a 98. objektum magyar és a 118. objektum avar, vagy a 121. objektum magyar és a 120. objektum avar fülkesír egymással való szuperpozíciója. Egyes sírok esetében a feltárás során nem tudtuk eldönteni, hogy azok a 10. századi temetőhöz kapcsolódtak-e, vagy pedig a korábbi avar temetőhöz (21., 29., 66., 73., 74. objektum). Ezeknél a síroknál Móra kutatóárkai annyira roncsolták a jelenségeket, hogy a sírgödör falai is elbontásra kerültek, így azok tájolása alapján sem tudtuk keltezni őket.

Összesen 51 biztosan *avar kori* temetkezést tártunk fel. Az avar temető a korai és a közép avar kor első felére keltezhető. A temető jellegzetes kései típusú fülkesíri, valamint saroglyás temetkezései sok esetben rablottak voltak. A rablás időszaka biztosan a 10. századi temető létrejötte előtt bekövetkezett, hisz a temetőben van példa arra, hogy a rablógödörre ráásnak egy honfoglalás kori temetkezést. Az avar temetkezések jelentős részét már Móra is megtalálta, azonban számos kirabolt fülkesír esetében nem tárta fel a temetkezés fülke részét, a kutatóárkok alatt sok esetben megfigyelhető és feltárható volt ez a jelenség.

Konzulensek: Kúrti Béla (MFM), Mende Balázs Gusztáv antropológus (MTA RI). A fülkesírok szakszerű feltárást Balogh Csilla, Bende Livia és Lőrinczy Gábor nyújtott segítséget.

LANGÓ PÉTER – TÜRK ATTILA

225. Kiszombor, Tanyahalom-dűlő (Feltételezett Kiszombor-F lelőhely)

(Csongrád megye) A

2003. március 15. és május 10. között a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Móra Ferenc Múzeum hitelesítő feltárást folytatott a területen, a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Kutatóintézete által vezetett NKFP pályázat – a *Történeti genetika a magyar ethnogenezis kutatásában* – keretében. Az ásatás célja a falutól DNy-ra 1,8 km távolságban fekvő, Móra Ferenc által részben feltárt temető hitelesítése volt. A lelőhelyet a mai Tanyahalom-dűlőben a JATE Régészeti Diákköre 1975-ben azonosította, melyet sikerült megtalálnunk a felszínen maradt csonttöredékek és egy 1927-es kataszteri térkép alapján.